

MAJOMPARÁDÉ

MIT TETT JACK? // NEMES Z. MÁRIÓ

LYNCH ÉS KAFKA, EMBER ÉS ÁLLAT, NYELV ÉS SZKEPSZIS.

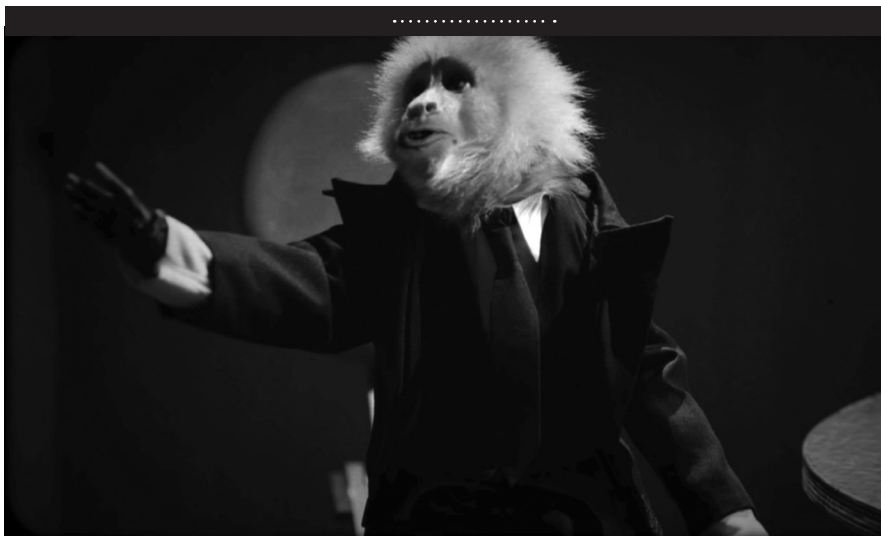
David Lynch már rég elért arra a szintre, hogy gyakorlatilag bármit megengedhet magának. Nem kell semmilyen formai, intézményi vagy nézői elváráshoz alkalmazkodnia, és ahogy azt a *Twin Peaks* zseniálisan obskúr harmadik évada mutatja, még olyanhoz sem, melyet esetleg saját életműve termelt ki. Lynch hatása kiterjed a kortárs vizuális kultúra mélyszerkezetére, miközben épp az új *Twin Peaks* részek jelzik, hogy a rendező pontosan látja önmaga hatástörténeti helyzetét, és saját árnyékával szemben is képes tiszteletlen maradni. A *What Did Jack Do? (Mit tett Jack?)* című Netflixen látható új rövidfilmje már-már egy Lynch-paródia, miközben maga a rendező játssza a főszerepet, hogy abból a közhelyszámba menő összefüggésből csináljon bohóctréfát, miszerint ami valaha kafei volt, az a huszonegyedik század elején „lynches”.

A film eredetileg 2016-ban készült, először 2017-ben mu-

tatták be Lynch *Nudes* című fotóalbumával együtt Párizsban, majd a rendező hetvennegyedik születésnapján, mint egyfajta „önajándék” került fel a Netflixre. Ez a gesztus már eleve utal az alkotás önreflexív jellegére, amit Lynch színészi jelenléte csak megerősít. A szándékosan modoros fekete-fehér film másik központi szereplője egy kapucinus majom, Jack Cruz, akit a nyomozót játszó Lynch egy lezárt vasútállomás noir-hangulatú étkezőjében hallgat ki. Hogy pontosan milyen ügryről van szó, „természetesen” nem világos, hiszen a nyelvi frázisokban és állatos fordulatokban bővelkedő képes beszéd barokkos futamai csak sejtetni engedik, hogy egy szerelemfélétségből elkövetett gyilkosság állhat a középpontban. A kihallgatás tehát komikusan céltalannak tűnik, nélkü- löz mindenféle feszültséget, nézőként egyszerűen nem tudunk elvonatkoz-

„A nyelv inkább a fogság médiuma”

tatni attól, hogy Jack „arcára” ráfilmezett idegen száj szinte leválik a ma-

jom fejről miközben a keménykedő Lynchet próbálja letorkolni. Talán ez marad a legemlékezetesebb kép az egész filmből, ez az állati fejberendezéstől és a riadtan pislogó szemektől teljesen függetlenedő, locsogó száj, mely mondattöredékeket próbál valami egészen zavaró hangfekvésben eldarálni.

Nyilván itt megint az egyik alapvető Lynch-motívumról, a nyelv kommunikációs lehetőségeivel szembeni szkepszisről van szó, mely már olyan korai rövidfilmekben is megjelent, mint a *Six Men Getting Sick* (1966) vagy az *Alphabet* (1968). Jack „beszéde” olyan, mintha folyamatosan vissza akarna zuhanni valami ember előtti zajba, miközben az idegen száj vizuális beíródása az állati fejbe azt a hatást kelti, hogy az emberi nyelv mintegy „megeősokolja” a majmot. A már emlegetett kafei kontextus itt válik fontossá, hiszen a *Jelentés az akadémiának* narrátora maga is egy majom, aki arról az egzisztenciális csapdáról számol be, amit az emberrel válás jelent. A *Jelentés...* a humanista nevelődés történetek sötét paródiája, hiszen Kafka szempontjából az ember nem jelképez semmilyen eszmei-morális magaslatot az állathoz képest, a nyelv inkább a fogság médiuma, mintsem bármiféle szabadság kiterjesztője. Nem véletlen, hogy Jack is csak egy gyilkossági nyomozás gyanúsítottjaként tud emberként „vallani”, mintha a nyelvhasználat elválaszthatatlan volna az erőszak lehetőségétől. A kapucinus majomnak nincs is más választása, nem akar beszélni, tehát énekelnie kell, mert a zene jelenti az egyetlen kiutat az emberi nyelv és az animális zaj dilemmájából. Jack Cruz dala, a *True Love's Flame* a rövidfilm csúcspontja, mely Lynch és Dean Hurley közös szerzeménye. A dal elhangzása után, Jack megpillantja szerelmét, Tootatabatont, aki egy baromfi. A majom kétségbeesetten a tyúk után veti magát, a pisztolyt rántó Lynch követi őket a képen kívülre, és már csak a hangfoszlányokból következtethetünk arra, hogy a hősszerelmesnek valószínűleg nem sikerült kijátszani az igazságszolgáltatást.

MIT TETT JACK? (What Did Jack Do?) – amerikai, 2016. Rendezte és írta: **David Lynch**. Kép: **Scott Andrew Ressler**. Szereplők: **David Lynch, Jack Cruz, Tootatabon**. Gyártó: **Netflix**. *Feliratos*. 17 perc.